

Anna Maria Cymborowska-Waluś

Sprawozdanie z pilotażowego projektu edukacyjnego Narodowego Instytutu Dziedzictwa NID4TEENS. Dziedzictwo dla Przyszłości, realizowanego przez Oddział Terenowy NID w Krakowie

Report on the pilot educational project of the National Heritage Institute NID4TEENS. Heritage for the Future, implemented by the NID Regional Branch in Kraków

Anna Maria Cymborowska-Waluś, *Sprawozdanie z pilotażowego projektu edukacyjnego Narodowego Instytutu Dziedzictwa NID4TEENS. Dziedzictwo dla Przyszłości, realizowanego przez Oddział Terenowy NID w Krakowie*, „Ochrona Zabytków” 2024, nr 1, s. 315–319.

JEDNYM ZE STATUTOWYCH DZIAŁAŃ NARODOWEGO INSTYTUTU DZIEDZICTWA JEST KSZTAŁTOWANIE świadomości społecznej w zakresie wartości dziedzictwa kulturowego i potrzeby jego zachowania. Do głównych celów Instytutu należą między innymi realizacja programów edukacyjnych oraz podejmowanie współpracy społecznej na rzecz ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego oraz opieki nad nim.

W ostatnich latach w programach nauczania dla szkół zarówno podstawowych, jak i średnich w zasadzie pomijano tematykę dziedzictwa kulturowego mimo wielokrotnych reform polskiego szkolnictwa. Rozproszone pojedyncze zagadnienia z zakresu historii architektury, muzyki, rzemiosła artystycznego czy szerzej: kultury, obyczajów i sztuki dawnych epok, znajdują się obecnie na peryferiach podstawy programowej. Pozbawione szerszego kontekstu nie mogą stać się narzędziem pozwalającym młodemu odbiorcy swobodnie się poruszać w bogatym świecie dziedzictwa. Pilotażowa odsłona projektu NID4TEENS. Dziedzictwo dla Przyszłości, którego koncepcja została stworzona przez autorkę niniejszego tekstu, a następnie opracowana i wdrożona przez zespół pracowników Oddziału Terenowego NID w Krakowie (w składzie: Anna Maria Cymborowska-Waluś, Marta Wojnowska, Sylwia Janiarczyk i Witold Górny), wpisuje się w statutowe działania Narodowego Instytutu Dziedzictwa i stanowi reakcję na postępujące zubożenie kształcenia humanistycznego na poziomie szkoły średniej.

1

2

1 Uczestnicy projektu w trakcie zajęć terenowych *Czego nas może nauczyć czas?* przed kościołem św. Piotra i Pawła w Krakowie we wrześniu 2023 roku. Fot. S. Janiarczyk

Project participants during fieldwork: *What can time teach us?* in front of the Church of St Peter and St Paul in Kraków in September 2023. Photo: S. Janiarczyk

2 Uczennice przyglądające się obrazowi Włodzimierza Tetmajera *Święcone* na zajęciach w Muzeum Narodowym w Krakowie w październiku 2023 roku. Fot. S. Janiarczyk

Schoolgirls looking at Włodzimierz Tetmajer's painting *Święcone* (Blessing of the Easter Baskets) during classes at the National Museum in Kraków in October 2023. Photo: S. Janiarczyk

Ramowe założenia projektu

Głównym celem przyświecającym autorom projektu NID4TEENS jest przekazanie uczestnikom w przystępny, atrakcyjny sposób wiedzy, która pozwoli im odkryć i docenić rangę depozytu kulturowego, jaki otrzymują, wchodząc w dorosłość. Zakres tematyczny zagadnień poruszanych w ramach projektu – od kultur przedantycznych oraz dziedzictwa Greków, Rzymian i cesarstwa bizantyńskiego, przez rycerską Europę, po kres średniowiecza – zazębia się z programem nauczania przedmiotów humanistycznych zdefiniowanym w podstawie programowej dla klasy pierwszej liceum ogólnokształcącego. Uczestnicy projektu zyskują kompleksową bazę wiedzy z zakresu historii sztuki i kultury, dopełniając informacje zdobywane przez nich na lekcjach języka polskiego, historii czy filozofii, co umożliwi im zbudowanie spójnego obrazu dziedzictwa z kręgu cywilizacji europejskiej.

3

Listopadowe warsztaty *Pakujemy się w zaświaty!* w 2023 roku. Fot. S. Janiarczyk

November workshops *We're packing for the afterlife!* in 2023. Photo: S. Janiarczyk

4

Zajęcia w Galerii Sztuki Starożytnej w Muzeum Książąt Czartoryskich w Krakowie w styczniu 2024 roku. Fot. S. Janiarczyk

Classes at the Gallery of Ancient Art at the Princes Czartoryski Museum in Kraków in January 2024. Photo: S. Janiarczyk

3

4

Bogactwo oraz waga zjawisk artystycznych, które występowały na przestrzeni dziejów od antyku do schyłku średniowiecza, nie pozwalają na ich pełne omówienie w ramach NID4TEENS. Dlatego też, zgodnie z koncepcją autorów projektu, najważniejsze wątki zostały zgrupowane w bloki tematyczne. Dzięki temu uczestnicy mają szansę prześledzić zmiany recepcji danego zagadnienia (na przykład kanonu postaci ludzkiej w sztuce omawianych okresów). Na każdy blok składają się trzy wzajemnie się uzupełniające części: część teoretyczna, część warsztatowa i podsumowujące je grupowe wyjście w teren. Szczególną wartością NID4TEENS, na którą zespół opracowujący ramowe założenia projektu kładł nacisk, jest zanurzenie uczestników w świecie sztuki, by mogli bezpośrednio zaobserwować omawiane zjawiska. Ze względu na brak analogicznych rozwiązań

5

Uczestnicy i prowadzący zajęcia na półmetku pilotażowej odsłony projektu w lutym 2024 roku. Fot. J. Pawlak

Participants and lecturers at the halfway point of the pilot version of the project in February 2024. Photo: J. Pawlak

w polskim systemie edukacyjnym, z których można byłoby czerpać, zespół przygotował autorские materiały pomocnicze zarówno dla uczestników (karty pracy indywidualnej, ćwiczenia do wykonania w terenie, materiały do zajęć warsztatowych, opracowania tekstów źródłowych i pomocniczych oraz opracowania materiałów ikonograficznych), jak i dla prowadzących zajęcia (szczegółowe konspekty zajęć dla każdego bloku tematycznego, prezentacje towarzyszące wykładom, schematy gier edukacyjnych i scenariusze zadań warsztatowych).

Projekt w praktyce

Pilotażowa odsłona projektu NID4TEENS. Dziedzictwo dla Przyszłości jest realizowana od początku roku szkolnego 2023/2024 w XXVII Liceum Ogólnokształcącym im. Henryka Jordana w Krakowie. Klasa 1a i zespół Oddziału Terenowego NID w Krakowie zrealizowali dotychczas sześć bloków tematycznych.

W ramach projektu rozważaliśmy samą istotę zabytku oraz zajmowaliśmy się podstawowymi pojęciami i definicjami z zakresu historii sztuki. Badaliśmy zwyczajnie sepulkralne i wierzenia naszych przodków, a także ich wpływ na dorobek artystyczny omawianych kultur. Dyskutowaliśmy nad dylematem: lepiej być pięknym czy mądrym? Wreszcie budowaliśmy modele przestrzenne najbardziej charakterystycznych zabytków, by uzmysłowić sobie zmiany zachodzące w kanonie architektonicznym na przestrzeni wieków. Lutowy blok, zatytułowany *Duch miejsca, czyli podróż po mapie pamięci*, poprowadziła dr hab. Monika Bogdanowska, zastępca dyrektora Narodowego Instytutu Dziedzictwa. Pokazując uczestnikom nawarstwienia kulturowo-artystyczne ukryte w pozornie dobrze im znanym obszarze ich małej ojczyzny, odkryła przed nimi nie zawsze oczywiste oblicza dziedzictwa kulturowego, determinujące kształt współczesnego świata. Dzięki

Lutowy blok *Duch miejsca, czyli podróż po mapie pamięci* w 2024 roku. Fot. J. Pawlak

February block *The spirit of the place, or a journey through a memory map* in 2024. Photo: J. Pawlak

wiedzy zdobytej w trakcie poprzednich zajęć uczestnicy mogli skonfrontować swoje informacje z obrazem przedstawionym przez ekspertkę Narodowego Instytutu Dziedzictwa.

W ramach projektu NID4TEENS oprócz opisanych przewidziano jeszcze trzy wydarzenia: udział w lokalnych obchodach Międzynarodowego Dnia Ochrony Zabytków, koncentrujących się na pomnikach historii, zajęcia poświęcone niematerialnym aspektom dziedzictwa i złożoności tradycyjnego krajobrazu kulturowego oraz wieńczący cykl, zaplanowany na czerwiec wyjazd studyjny do jednego z miejsc w Małopolsce wpisanych na listę światowego dziedzictwa UNESCO.

Wartość projektu

Projekt NID4TEENS. Dziedzictwo dla Przyszłości narodził się z potrzeby dzielenia się swoją wiedzą łączącej pracowników Oddziału Terenowego NID w Krakowie. Każdy ze współautorów projektu miał w swoim życiu moment, gdy ktoś – rodzic, wykładowca czy nauczyciel – dyskretnie wskazując drogę, zaszczerpił mu uważność i czułe patrzeć na dziedzictwo w każdym jego przejawie. Pchnął w kierunku, który sprawił, że zainteresowania zawodowe są zarazem pasją. Teraz to my chcemy zaszczerpić młodzieży te wartości.

Prowadząc zajęcia w ramach projektu łatwo przyciągnąć uwagę uczniów, ponieważ prezentowane treści oraz sposób ich przedstawienia są atrakcyjne. Zarazem zaplecze kulturalne i sama tkanka krakowskiego Starego Miasta, z której czerpiemy, przygotowując poszczególne bloki tematyczne, stanowią w zasadzie nieskończony zasób, jeśli chodzi o dziedzictwo kulturowe.

Pilotażowy program już na półmetku udowodnił, że warto pokazywać młodemu pokoleniu metody nie zawsze łatwego dla współczesnego odbiorcy odkodowywania znaczenia i wartości dziedzictwa kulturowego. Warto też dawać narzędzia, które skłonią ich do dalszego, samodzielnego już badania i odkrywania.

Dotychczasowy sukces projektu oraz zaskakująco pozytywny oddźwięk wśród jego uczestników zachęcają do dalszych działań o charakterze edukacyjnym i poszukiwania dla nich jeszcze innej formuły. Takiej, która sprawdzi się w każdym miejscu naszego kraju. Dziedzictwo, jego wartość, bogactwo i istotne znaczenie dla kształtowania przyszłości nie ograniczają się bowiem do metropolii o średniowiecznym rodowodzie ani do zbiorów o charakterze narodowym. To właśnie jest wyzwanie, z którym chcemy się zmierzyć po zakończeniu realizowanej obecnie, pilotażowej odsłony projektu NID4TEENS. Dziedzictwo dla Przyszłości.